

جنین شناسی پزشکی و انطباق آن با آیات قرآن

با کشف حقایق جدید در علم جنین‌شناسی، انسان در برابر اعجاز نهفته در قرآن که به مراحل آفرینش جنین اشاره نموده سر فرود آورده، چرا که اینگونه مطالب در چهل و اندی آیه و ده‌ها حدیث شریف آمده و در طول پانزده قرن خطوط اصلی در زمینه این علم را ترسیم نموده و هم اکنون آن را علم جنین‌انسانی می‌نامند. هر قدر که انسان در مطالعه آیات کریمه‌ی قرآن که به علوم مختلف اشاره نموده، تعمق کند و آن را با حقایق ثابت علمی که به تدریج کشف می‌شود مقایسه نماید، ایمان و یقین وی به خداوند و قرآن و آنچه رسول خدا (ص) از جانب خداوند آورده می‌شود، دکتر کیت‌مور استاد تشریح و جنین‌شناسی در دانشگاه اوتاوا کانادا بر این عقیده است که: «هر چه انسان حقایق جدیدتری را کشف کند در واقع می‌بیند که همان حقایق موجود در قرآن را تکرار کرده است.1.»

علم جنین‌شناسی مطالعه خلقت انسان از ابتدای تشکیل تخمک لقاح یافته با اسپرم تا انتهای تشکیل جنین و خروج آن از رحم مادرش بعد از نه ماه است. تاریخ شروع این علم با جنین‌مناپی به قرن هفدهم بر می‌گردد، زمانی که میکروسکوپ به دست دو دانشمند به نام‌های هام و هوک در سال 1677 اختراع شد که در خلال آن اسپرم مرد را کشف کردند. سپس دانشمندی به نام دوگراف، تخمک را کشف کرد که نام وی را بر آن گذاشتند و فولیکول دوگراف نام گرفت. نقش اصلی تخمک و اسپرم، در اواخر قرن هفدهم شناخته شد و مراحل مختلف تکامل جنین و تفصیل دقیق تشریحی آن در قرن بیستم آشکار شد و علم روز به روز در این زمینه مطالب جدیدتری را کشف می‌کند.

اگر بعضی از دانشمندان اسلامی را که تکوین جنین را از طریق آیات کریمه و احادیث شریفه، شرح دادند استثناء کنیم، بشر تا اواسط قرن هفدهم از این علم اطلاعات ناقص و غلطی داشت. ارسطو در قرن چهارم قبل از میلاد کسی بود که نظرات و کتابهای وی تا قرن هفدهم میلادی در مجامع علمی، مقدس به شمار می‌رفت. وی عقیده داشت که جنین از اتحاد منی با خون حیض تشکیل می‌شود و حال آنکه در قرآن کریم همین بس که اینگونه تذکر می‌دهد: «و یسنلونک عن المحیض قل هو اذی فاعتزلوا النساء فی المحیض... 2»

پزشک انگلیسی به نام هاروی که گردش بزرگ خون را کشف کرد (و قبل از وی دانشمندی به نام ابن النفیس گردش کوچک خون را کشف کرده بود) در سال 1651 عقیده داشت که رحم، جنین را ترشح می‌کند. و حال آن‌که این مطلب یک خطای فاحش علمی است. و طبق فرموده قرآن کریم، رحم قرار مکن برای نطفه است: «ولقد خلقنا الانسان من سلاله من طین، ثم جعلناه نطفه من قرار مکن3» و یا: «ألم نخلقکم من ماء مهین، فجعلناه فی قرار مکن4»

در سال 1675 میلادی، پزشکی بنام مالیگی عقیده داشت که جنین به شکل بسیار کوچکی در داخل تخمک قرار دارد و اسپرم وظیفه‌ای جز فعال کردن تخمک ندارد. و دانشمندی به نام هام و هوک که کاشف میکروسکوپ و اسپرم بودند، عقیده داشتند که جنین به شکل بسیار کوچکی در داخل اسپرم قرار دارد و تخمک وظیفه‌ای جز تغذیه و فعال کردن آن ندارد. تا اینکه در قرن هجدهم دو دانشمند به نام‌های ولف و اسپالانزانی آمدند و ثابت کردند که جنین از نطفه زن و مرد به طور یکسان تشکیل می‌شود؛ همان حقیقت علمی که امروزه شناخته شده است و مسلمانان از زمان نزول قرآن کریم، آن را در کتاب خدا می‌خوانند و همین حقیقت باعث خضوع و خشوع و یقین آنها هر روز بیشتر از روز قبل می‌شود: «یا ایها الناس إنا خلقناکم من ذکرو أنثی5» یا «انا خلقنا الانسان من نطفه أمشاج نبتلیه فجعلناه سمیعاً بصیراً6»

در همان زمانی که یک شخص یهودی از پیامبر درباره خلقت انسان می‌پرسد و پیامبر (ص) در جواب می‌فرماید: «یا یهودی من کلّ یرّ یرّ یخلق، من نطفه الرجل و نطفه المرأه7»

در سال 1839 دو دانشمند به نام‌های شوآن و اشلیدن، کشف کردند که بدن انسان مجموعه‌ای از سلولها است و جنین از سلول واحدی تشکیل یافته که همان تخمک لقاح یافته است که تقسیم و تکثیر می‌شود. یعنی در واقع جسم انسان که تقریباً از صدها میلیارد سلول تشکیل شده، از یک سلول بنام سلول تخم نشأت گرفته است. قرآن هم تکثیر سلولی را اساس تکثیر حیات می‌داند: «انّ الله خالق الحبّ و النوی، یخرج الحیّ من المیت و مخرج المیت من الحیّ ذلکم الله فآنی توفکون8»

تقسیم سلولی که تمایز سلولی (یا انفلاق سلولی) عبارت بهتری برای آن است، به معنی تقسیم و تمایز سلول به دو قسمت

مساوی است و این يك عمل اصلی فیزیولوژی است که بواسطه آن موجودات زنده تکثیر می‌شوند لذا خداوند تعالی از خودش با صفت «برب الفلق» یاد کرده یعنی سبب زندگی و تکثیر آن و سوره‌ای را با نام «فلق» نامگذاری کرده است. تا اواسط قرن بیستم، نقش تخمک و اسپرم در تعیین جنسیت ژنتیکی جنین در انسان شناخته نشده بود اما پس از کشف کروموزمهای جنسی توسط دانشمندی به نامهای «ون وینوانتر» و «پانتز» و «تولیدان» این پدیده شناخته شد. یونانیها معتقد بودند که تعیین جنسیت با اسپرم مرد است، اگر اسپرم از بیضه راست خارج شود، جنس نوزاد مذکر می‌شود و اگر از بیضه چپ خارج شود نوزاد مؤنث می‌شود. و بعضی دیگر گمان داشتند که اگر جنین در سمت راست رحم رشد کند مذکر می‌شود و اگر در سمت چپ رشد کند مؤنث می‌شود. ارسطو هم که معتقد بود فرزند مذکر مربوط به هیجان روحی مرد هنگام آمیزش است و اگر فاقد آن باشد، فرزند مؤنث می‌شود.

در قرآن کریم به وضوح اشاره شده که نطفه (چه نطفه مرد باشد چه زن) اساس تعیین جنسیت جنین است که مذکر شود یا مؤنث: «و آنه خلق الزوجین الذکر و الانثی، من نطفه اذا تمنی9» مراحل اساسی تکامل جنین از مرحله نطفه امشاج تا مرحله علقه، مضغه، عظام و لحم (که قرآن کریم این نامهای علمی را به آنها داده) در واقع با شکل و خصوصیات میکروسکوپی آنها مطابقت دارد با توجه به اینکه در طول همه این مراحل جنین از چند میلیمتر تجاوز نمی‌کند و علم جنین‌شناسی که در نیمه دوم قرن بیستم پدید آمد، چنین وصف قرآنی را از طریق میکروسکوپ تأیید نمود.

احادیث شریفه‌ای نیز بعضی از این آیات کریمه را در مورد جنین توضیح می‌دهد، مانند تعیین مدت زمانی که در آن اعضای جنین تشکیل می‌شود در اواخر قرن بیستم توسط علم جنین‌شناسی این مطلب کشف شد که لحم و عظام و سمع و بصر و اعضای جنسی از هفته هفتم بارداری شروع به تشکیل شدن نموده و تا ماه ششم کامل می‌شود. و این مصداقی است برای قول رسول اکرم (ص) که فرمود:

«اذا مرّ بالنطفه اثنتان و أربعون ليله بعث الله اليها ملكاً فصورها و خلق سمعها و بصرها و جلدها و لحمها و عظامها. ثم قال يا رب أذكر أم أنثى؟ فيقضي ربك ما شاء و يكتب الملك10»

هر گاه چهل و دو شب از انعقاد نطفه بگذرد خداوند فرشته‌ای را مأمور می‌کند تا آن را صورت نگاری کرده و گوش و چشم و پوست و گوشت و استخوان آن را بیافریند، سپس می‌گوید پروردگارا، او مرد باشد یا زن؟ و خداوند آنچه را که بخواهد حکم می‌دهد و فرشته می‌نویسد.

بنابراین در بسیاری از آیات قرآن اعجاز طبی در زمینه جنین‌شناسی پزشکی به خوبی مشهود است. در اینجا به بررسی اینگونه آیات پرداخته و پس از آوردن نظرات متفاوت در این زمینه، به نقد و بررسی آنها پرداخته و نظر معتدل بیان خواهد شد. برخی از اینگونه آیات به خوبی نشانگر اعجاز طبی قرآن بوده و برخی دیگر، در چارچوب تعریف اعجاز قرار نمی‌گیرند فلذا می‌توان از آنها به عنوان «شگفتیهای آفرینش انسان در قرآن» یاد کرد.

پی نوشت:

- 1- من علم الطب القرآنی، ص 32.
- 2- بقره/ 222.
- 3- مؤمنون/ 12 و 13.
- 4- مرسلات/ 2 و 21.
- 5- حجرات/ 13.
- 6- انسان/ 2.
- 7- مسند احمد بن حنبل.
- 8- انعام/ 95.
- 9 - نجم/ 45 و 46.
- 10- من علم الطب القرآنی/ ص 36.